

AkersDølen

Medlemsblad for Groruddalen Historielag

På stabburstrappa	Side	2
Hva skjer i 2026?	Side	3
Styrets beretning for 2025	Side	4
Vandring fra Alnasenteret til Furuset	Side	8
Barn på Steinhoggermuseet	Side	11
Lokalhistorisk vandring mellom Brobekk og Tonsenhagen	Side	12
Bjerke: Bidrag til byutvikling	Side	15
Kjøpmannsvirksomhet gjennom nesten sytti år	Side	18
Lys, suppe og lokalhistorie i Alnaparken	Side	25
Vet du hvorfor det er to stabbur på Nordtvet gård?	Side	26
Ny årbok lansert	Side	28
To parker på Økern med historiske røtter	Side	29

AkersDølen

Medlemsblad for Groruddalen Historielag

Returadresse:

Groruddalen Historielag
Postboks 37 Grorud
0905 OSLO

Besøksadresse:

Stabburet Nordtvet gård
Gårdsveien 1 - 3

Kontakt:

E-post: post@grohi.no
Hj.side: www.grohi.no
Org.nr 989 556 924
Bankkonto nr: 7877 08 52381
Vipps nr: 22102

AkersDølen's redaksjon:

Anne Fikkan

STYRET

Leder og ansv.red.:

Dan Brovold

Nestleder:

Styremedlem/Webmaster:

Kristian Skaane

Styremedlemmer:

Anne Fikkan
Harald Olsen
Kari Brun Wisløff
Thomas Wriggelsworth

Bokføring:

Øyvind Ragnar Bjørklund

Produksjon:

Yello Digital AS
www.yellodigital.no

GRORUDDALEN HISTORIELAG

På Stabburstrappa

Først vil jeg ønske dere et riktig godt nytt år!

Jeg vil også benytte anledningen til å takke alle i styret for innsatsen i 2025. Også Kirsten Bærrum for arbeidet med Steinhoggermuseet, og Jan Arne Tangerud og Fridtjof Funder for arbeidet med årboka fortjener stor takk.

Vi kan se tilbake på et aktivt år for Historielaget. I Årsmeldingen litt bak i bladet finner du en oversikt over arrangementene vi har gjennomført.

Det at vi også i 2025 fikk utgitt en ny årbok er vi stolte over, og redaksjonskomiteen har sagt seg villige til enda et år som ansvarlige. Så da er det bare å håpe på at artiklene kommer inn.

Vi legger opp til at 2026 skal bli et aktivt år. Interessen for våre arrangementer er stor, både blant medlemmer og folk som stikker innom.

Det er i år 45 år siden Groruddalen Historielag ble opprettet. Dette vil ikke bli markert, vi får vente til vi blir 50.

Det nærmer seg årsmøte og i dette nummeret finner dere vår årsmelding for 2025 og innkalling til møtet. Vi håper på godt frammøte og kan love et spennende lokalhistorisk kåseri. Nærmere informasjon kommer i Akers Avis/ Groruddalen.

Mye kan skje i Oslo kommune i løpet av året. Det er satt i gang et arbeid med å redusere antall bydeler og hvordan dette vil ende er ikke godt å si. Fra historielaget side har vi hevdet at vi ikke ønsker noen deling av de bydelene som vi favner. Egentlig mener jeg at denne reformen er lite gjennomtenkt. Det Byrådet og politikerne i Oslo burde satse på, er å styrke de nåværende bydeler slik at de var i stand til å utføre sine tjenester på best mulig måte. Det å tro på at større enheter vil løse noen problemer og utføre oppgaver bedre er lite sannsynlig.

For historielaget vil Groruddalen forbli Groruddalen uansett.

Groruddalen Historielag

Dan Brovold, leder

Forsidebildet viser Nedre Grorud gård i en blek desember sol i 2025. Den vakre 1700-tallshagen – som er bragt tilbake til fordums prakt - kan anes under rimfrosten. Gården har sine røtter tilbake til 1600-tallet. Den staselige, gamle hovedbygningen var i empirestil og ble kjøpt av staten til prestegård, men brant i 1944. En mer beskjeden bolig ble bygd opp på den gamle grunnmuren. Foto: Anne Fikkan.

Hva skjer i 2026?

25. januar Steinhoggermuseet har åpent

22. februar Steinhoggermuseet har åpent

3. mars Lokalhitorisk kåserikveld:
«Historier som ikke er fortalt» med Håvard Pedersen,
Tor Paulsen og Anne Fikkan
– fellesarrangement med Deichman Bjerke

18. mars Årsmøte i historielaget med lokalhitorisk foredrag

26. april Steinhoggermuseet har åpent

30. april Oslo Byarkiv arrangerer vandring på Furuset

14. mai Vaffelserving og vandring langs Pilegrimsleden fra Liastua

31. mai Steinhoggermuseet har åpent

18. juni Oslo Byarkiv arrangerer vandring på Grorud

14.–16. august Steinhoggerfestival

20. august Furusetvandring med Harald Olsen

September Lokalhitorisk søndagstur i Tonsenhagen-området
med Håvard Pedersen og Tor Paulsen

27. september: Steinhoggermuseet har åpent

1. oktober Oslo Byarkiv arrangerer vandring på Risløkka,
Vollebekk og Kabelgata

Oktober Lysvandring langs Alna

Oktober Lansering av historielagets årbok

25. oktober Steinhoggermuseet har åpent

29. november Steinhoggermuseet har åpent

Åpningstiden for museet i Grorudveien 3 er fra kl. 12.00 til kl. 16.00.

Det er gratis adgang.

Nye arrangementer kommer til - følg med på Historielagets nettside **grohi.no**
og i Akers Avis Groruddalen for nærmere informasjon.

Styrets beretning for 2025

Til behandling på årsmøtet i 2026

Arbeiderboligene i Grorudveien 3 (Steinhoggermuseet) og 5 (kafeen Tatie) var 100 år i 2025. Det ble markert med et storslått arrangement 6. september i regi av dagens eier, Bydel Grorud. «Paraplyene» på steinhoggermuseet skyldes at vinduene blir restaurert. Foto: Anne Fikkan i desember 2025.

Etter valgene på årsmøtet 2025 så Groruddalen Historielags styre og komiteer slik ut:

Leder:	Dan Brovold – på valg
Nestleder:	Geir Nordhus – ett år igjen
Styremedlemmer:	Kristian Skaane – ett år igjen Harald Olsen – ett år igjen Anne Fikkan – ett år igjen Kari Brun Wisløff – på valg Thomas Wrigglesworth - på valg
Regnskapsfører:	Øyvind Ragnar Bjørklund – ett år igjen
Revisor:	Eli Løkkerbekken - på valg
Valgkomité:	Vidar H. Noreng – på valg Rolf Torbo – på valg Hjalmar Kielland jr. – på valg Ole Jørgen Pettersen - på valg

Medlemmene i årbokkomitéen er oppnevnt av styret:

Fridtjof Funder
Jan Arne Tangerud

Det var 369 medlemmer i Groruddalen Historielag ved årets slutt.

Seks personer er æresmedlemmer: Dan Brovold, Anne Finhammer, Gro Hoddevik, Arvid Larsen, Sigrun Opheim, Kristian Skaane og Jan Arne Tangerud.

Område

Historielaget definerer bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner med tilhørende markaområder som sitt virkeområde. Det er i hovedsak det samme området som i offentlige dokumenter betegnes som Groruddalen.

Formål

Vårt formål er å samle og utbre kunnskap om Groruddalens historie. Laget skal arbeide for registrering og vern av kulturhistoriske fornminner av alle slag i Groruddalen, i samarbeid med lokalbefolkningen, andre historielag, organisasjoner og myndigheter. Kunnskap om den historiske utvikling i Groruddalen, kulturverdier og annet materiale vil laget gjøre tilgjengelig for lokalbefolkningen ved å utgi årbøker, medlemsbladet AkersDølen og bidrag på arrangementer og i aviser og blader.

Styrets arbeid og aktiviteter

2025 har vært et godt år for Historielaget. Det er avholdt åtte styremøter.

Medlemsbladet vårt AkersDølen har fått et skikkelig løft med Anne Fikkan som ansvarlig.

Vi arrangerte en historisk vandring på Furuset der Harald Olsen ledet an og en familietur fra Brobekk til Tonsenhagen under ledelse av Håvard Pedersen, Tor Paulsen og Anne Fikkan.

Kristi himmelfartsdag stekte vi og serverte vafler til de frammøtte i samarbeid med Seniorgutta i HSIL og Frank Eugen Edvardsen ledet turen langs Pilegrimsleden for første gang.

Med bål, suppeutdeling og bildekonkurranse var gapahuken vår et naturlig samlingspunkt under lysvandringen langs Alnaelven. Arrangementet ble ledet på stødig vis av Harald Olsen, med Geir Nordhus, Thomas Wrigglesworth og Anne Fikkan deltok også.

Bjerke biblioteks venner og Groruddalen Historielag arrangerte en lokalhistorisk kveld på Deichmann Bjerke. Tor Paulsen, Håvard Pedersen og Anne Fikkan kåserte.

Dan Brovold og Kirsten Berrum deltok da bydel Grorud hadde et arrangement for å minnes at Grorudveien 3 og 5 var hundre år.

Årboka for 2025 ble lansert på Nordtvedt gård med mer enn 30 engasjerte personer tilstede. Rolf Torbo og Anne Fikkan ga smakebiter fra sine artikler.

Styrets medlemmer har holdt en rekke lokalhistoriske foredrag i lag og foreninger i Groruddalen.

Medlemsbladet

Historielagets medlemsblad *AkersDølen* ble utgitt med to nummer i 2025.

Steinhoggermuseet

Groruddalen Historielag har oppnevnt et styre for å ivareta driften av Steinhoggermuseet i Grorudveien 3, bestående av Kirsten Bærrum (leder), Asbjørn Woll og Dan Brovold. Det er et godt samarbeidet med bydel Grorud og Grorud Samvirkende foreninger.

Museet er åpent siste søndag i måneden fra kl. 12.00 til 16.00 (unntatt juli, august og desember) og under hele Steinhoggerfestivalen. Museet var godt besøkt i 2025.

Samarbeid

Historielaget er medlem av Fellesrådet for historielagene i Oslo og samarbeider med andre historielag i enkeltsaker. Historielaget har et godt samarbeid med bydelene Alna, Bjerke, Grorud og Stovner. I relevante saker fra bydelene er vi høringsinstans.

Historielaget har også et godt samarbeid med vår lokalavis, Akers Avis Groruddalen. Her annonseres alle våre tiltak og arrangementer. Avisen har gjerne en bred og god dekning av vår virksomhet og aktiviteter. I 2025 ble dette særlig tydelig da avisen markerte 65-årsjubileum for begrepet «Groruddalen» med blant annet bredt anlagte intervjuer av Dan Brovold.

Historielaget har også godt samarbeid med Oslo Museum, Byantikvaren og Byarkivet.

Bildebasen

Historielagets samling av historiske fotografier består nå av over 7300 bilder fra Groruddalen og er stadig i god vekst. Etterspørselen etter bilder fra samlingen er stor. Stor takk til Anne Fikkan som har overtatt ansvaret med å legge inn fotografiene.

Historielagets videofilmer

Historielaget har samlet flere lokalhistoriske videofilmer som kan sees via vår nettside.

Historielagets nettside

Hjemmesiden på internett www.grohi.no redigeres av Geir Nordhus og Kristian Skaane. Her finnes bildebasen, videoarkiv og omtale av våre arrangementer. Her er også oversikt over alle publikasjoner som er utgitt av historielaget og vår nettbutikk.

Årboka

Det er en svært viktig sak for Groruddalen Historielag å få utgitt vår årbok. Det er et mål å få inn artikler fra alle de fire bydelene. At vi får nye artikler hvert år er en forutsetning for at vi årlig kan gi ut en årbok. Til nå har dette lyktes, og vi takker alle artikkelforfatterne for bidrag. Vi oppfordrer alle til å sende oss bidrag.

Årboka sendes til faste abonnenter og kan kjøpes via vår nettside og i bokhandlene på Norli på Grorud og ARK på Stovner senter og Tveita senter.

Siden 1985 har Groruddalen Historielag utgitt 38 årbøker med i alt 724 artikler fra 229 forfattere. Dette representerer en unik dokumentasjon av Groruddalens historie.

Oslo, januar 2026

for

GRORUDDALEN HISTORIELAG

Dan Brovold, leder

SIGN.

Geir Nordhus, nestleder

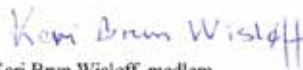
Thomas Wrigglesworth, medlem

Harald Olsen, medlem

Anne Fikkan, medlem

Kari Brun Wisloff, medlem

Kristian Skaane, medlem

Vandring fra Alnasenteret til Furuset

11. september gikk den årlige Furusetvandringen med Harald av stabelen. Denne gangen startet turen ved Alnasenteret og tok for seg alle de gamle gårdene og stedene frem til Furuset. Det regntunge været gjorde nok at en del holdt seg hjemme, med de som kom, fikk en spennende innføring i historien langs denne delen av Strømsveien.

Harald Olsen – engasjert og kunnskapsrik guide - med et langt liv på Furuset - fotografert av Thomas Wigglesworth.

Der Alna-senteret ligger i dag, var det en gang teglverk. Det ble drevet av Hans Christian Furulund fra 1897 til 1966.

De første årene produserte Alna teglverk bare murstein. Leiren ble tatt ut for hånd med spade og trillebår. Det første året var produksjonen ca. halvannen millioner stein. Etterhvert som man begynte å lage bankestein og takstein ble produksjonen økt til i underkant av tre millioner enheter.

Furulund hentet arbeidsfolk fra hjembygden på Romerike og teglverket var bare i drift i sommersesongen. De

fleste arbeiderne var småbrukere; det vil si at de arbeidet i skogen om vinteren og ukependlet til hjembygden mens de var på arbeid på teglverket. Men arbeiderne ble behandlet godt og jobben gikk ofte i arv fra far til sønn. Moderniseringen av teglverket foregikk kontinuerlig til produksjonen ble nedlagt i 1962/63. Kommunen kjøpte eiendommen i 1966.

Nå er det bare et veinavn igjen: Verkseier Furulunds vei. Fotografiet av teglverket finnes i Groruddalen historielags billededatabase.

En Federal Cabriolet lastebil 1919-modell kjørte murstein fra teglverket og til byggeplassene. Den var i drift til 1966 og er nå utstilt på Vinslottet kjøpesenter. Foto: Anne Fikkan.

Teglverksbilen.

Nedre Stubberud gård.

Stabburet på Alfaset gård.

Den tyske krigskirkegården.

Av Nedre Stubberud gård er det nå bare en kastanjealle tilbake. Gården lå på høyre hånd når du går nordover langs Strømsveien.

Her bodde krigshelten Ole Reistad (1898-1949). Han var en kjent flyver med utdanning fra Norge, Franrike og England. Under andre verdenskrig var han sjef for den norske treningsleiren for flygere i Canada, Little Norway. Etter krigen ble han oberst og sjef for Luftkommando Nord. Reistad var også en dyktig idrettsutøver i flere disipliner; skihopp, diskos og femkamp. Han deltok i sommer-OL i 1920 og vinter-OL i 1928.

Fotografiet av Nedre Stubberud gård finnes i Grouddalen historielags billedatabase.

På den andre siden av Strømsveien ligger Alfaset gård. Etter mange år i løse deler, er det gamle stabburet av laftet tømmer endelig restaurert. Deltakerne benyttet anledningen til å ta det i nærmere øyesyn. Foto: Geir Nordhus.

På Alfaset ligger også den tyske krigsgravlunden med 3.207 tyske og østerrikske soldatgraver.

Opprinnelig la den tyske okkupasjonsmakten sin «æreskirkegård» for falne soldater på Ekeberg, i skråningen ned mot fjorden – godt synlig for alle som seilte inn fjorden. Da krigen var slutt, ønsket myndighetene å flytte gravlunden fra den flotte tomten, men det var vanskelig å finne et egnet sted. Løsningen ble til

Furuset stadion.

slutt Alfaset. Høsten 1952 ble de gravlagte soldatene flyttet og den nye gravlunden tatt i bruk. Foto: Geir Nordhus.

Tilbake på høyre side av Strømsveien lå Oslo kommunes søppelfylling - Stubberudfyllinga - og litt lengre opp, Stubberud Torvfabrikk.

Like inntil det som ble IKEA, lå Furuset Stadion, bygget på dugnad. Fotografiet viser stadion og folkemengden som hadde møtt frem for å hylle Ole Reistad da han kom fra Canada etter krigen. Han ble en sentral person i Furuset idrettslag. Bildet finnes i Groruddalen historielags billededatabase.

Våningshuset på Kaggen gård står fortsatt. Driftsbygningene står imidlertid til nedfalls. Naboen, IKEA, har kjøpt gården og planlagt et hagesenter her, men prosessen har trukket ut.

Opprinnelig var gården en husmannsplass under Stubberud, men ble eget bruk i 1834. Det har trolig vært hvile- og serveringssted for hester og folk på vei til og fra hovedstaden. Kaggen var den siste gården som drev jordbruk i Groruddalen. Den siste kua ble sendt til slakteriet i 1992. Fotografiet tilhører Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek og finnes på oslobilder.no

Kaggen.

Kløften landhandleri lå i veidelet mellom den Strømske kongevei – Strømsveien – og kongeveien til Nidaros – Michelets vei. Den første landhandelen på stedet ble anlagt mellom 1888 og 1900. I 1915 overtok Karl Nilsen butikken. Den barnerike familien bodde i huset. I tillegg til kolonialvarer, solgte butikken husdyrfôr til bøndene i området.

Nilsen drev også med hjemlevering av varer med bil. Under krigen fikk butikken en egen besinkvotet slik at leveransene kunne fortsette. Landhandleriet ble nedlagt ca. 1970, men huset ble brukt som bolig frem til det ble revet i 1988. Industriområdet har nå slettet alle spor etter den gamle butikken. Bildet finnes i Groruddalen historielags billededatabase.

Cæsar Emil Ramel Michelet eide Nedre Furuset gård (Michelets vei 37). Her er gården og kongeveien malt av Knut Torkildsen Overud. Gårdsanlegget er godt vedlikeholdt og står fortsatt. Maleriet tilhører Oslo Museums byhistoriske samling og finnes på oslobilder.no

Michelet startet og drev Christiania Poudretfabrik; en virksomhet som omgjorde innholdet i hovedstadens utedoer og hestemøkk til gjødsel. Etterlatenskapene fra folk og dyr ble samlet inn og lagret på en stor tomt i Lakkegata

Kløften.

Nedre Furuset gård.

65 på Tøyen. Etter klager fra naboene der, ble møkka fra 1874 transportert videre med jernbanen til Grorud. Pudrettelskapet hadde kjøpt Ulsholt og Nedre Furuset til opplag og videre transport som gjødsel til bøndene i området.

Men naboene på Grorud og Furuset likte virksomheten dårlig. Møkka luktet og tiltrakk seg svermer av kråker. I 1909 var det slutt.

I 1878 hadde Michelets bedrift ansvaret for renovasjon i ca. 1.000 gårder i Kristiania med en befolkning på om lag 30.000 mennesker. 70 mann arbeidet med dette.

Barn på Steinhoggermuseet

**18. september 2025
tok historielagets
Kari Brun Wisløff i mot
52 andreklassinger
fra Rødtvet skole
til omvisning på
Steinhoggermuseet.**

De hadde lært om steinhoggerne i gamle dager, og da måtte de jo se museet, forklarte en av de tre lærerne. Vi fikk plass til alle, og for en fin gjeng! De lyttet og rakk

opp hånda og ventet på tur. Første spørsmål var om Kari var hundre år!

Vi så på oversikten over hvor man kunne finne bruk av grorudgranitt nede i Oslo. De fleste stedene kjente de igjen, for vi går jo i 17. mai-tog, forklarte de. Spesielt løvene slo godt an, og det var stas at så mye fint kom fra Groruddalen, syntes de. Etterpå

studerte vi redskapen, og alle ville prøve å løfte slegga. Og det gamle, rare kjøkkenet var veldig interessant.

Historielaget vil gjerne ha flere skolebesøk på museet – ta kontakt på **post@grohi.no**

Lokalhistorisk vandring mellom Brobekk og Tonsenhagen

Groruddalen historielag inviterte til lokalhistorisk søndagstur 21. september. Nesten 30 personer møtte opp i det litt regntunge gråværet. De to guidene Håvard Pedersen og Tor Paulsen tok oss blant annet med til Martin Borrebekkens hus, Lunden barnehjem og kloster, Schøiens kolonial og Spælabakken med gården Åsly og Aslaksens gartneri. Matpakken ble inntatt ved Sandbakken, der Linderud gamle skole lå, før turen fortsatte til de siste restene etter den tyske militærleiren fra krigens dager, og videre ned gjennom den frodige naturen i Bekkedalen.

Martin Borrebekken

Martin Borrebekken (1819-1894) forpaktet flere steinbrudd for Linderud gård og var en av de største leverandørene av Grorudgranitt i Aker. På det meste hadde han nærmere 100 leiekjørere i sin tjeneste. Våningshuset på Borrebekken i Økernveien 247 står der i dag. Fotografiet fra 1930-tallet finnes i Groruddalen historielags billedatabase.

Skjenkestedet Borrebekken

Håvard Pedersen og Tor Paulsen fotografert av Anne Fikkan.

Skjenkestedet Borrebekken må ikke forveksles med Borrebekken gård hvor Martin bodde. Vertshuset lå under Tonsen gård og ble drevet i første halvdel av 1800-tallet. Plassen ble revet rundt 1850. Litografiet, som viser hester og plankekjørere utenfor skjenkestedet, er utført av Peter Nicolai Arbo.

Linderudbakken og Grefstadhuset

I Økernveiens bratte bakke opp mot Lunden lå plassen Linderudbakken. På begynnelsen av 1920-tallet ble Grefstadhuset plassens nabo på den

Linderudbakken og Grefstadhuset.

Linderudbakken og Grefstadhuset.

andre siden av veien. En kiosk ble etablert på eiendommen i 1947 og ble kalt Grefstadbu. Fotografiene av våningshuset på Linderudbakken og Grefstadhuset finnes i Groruddalen historielags bildedatabase.

Lunden gård og kloster

Lunden ble utskilt fra Linderud i 1859. Statsråd Mathiesen eide Lunden gård og leide den ut til Kristiania kommune til barnehjem på 1920-tallet. Det hadde plass til 40 barn og 10 voksne. Fotografiet finnes i Groruddalen historielags bildedatabase.

Marie Knutzon kjøpte Lunden gård etter at barnehjemmet ble nedlagt og fikk anlagt et dominikanerinnekloster der. I 1951 kom de tre første nonnene til Lunden fra moderklosteret i Lourdes i Frankrike. De nye klosterbygningene sto ferdig i 1966.

Sol-Is Iskremfabrikk.

Lunden gård og kloster.

Sol-Is Iskremfabrikk

I sokkeletasjen i den nybygde villaen til familien Ludvigsen på Lunden startet Sol-Is sin iskremproduksjon i 1949. Grefstadbu på hjørnet av Brobekkveien/Økernveien ble deres første kunde. Senere ble Sol-Is flere år på rad kåret til Norges beste is. Fotografiene finnes i Groruddalen historielags bildedatabase.

Aslaksens gartneri og Åsly

Aslaksens gartneri var det første handelsgartneriet i området da det ble anlagt i 1921. Det lå i «Spælabakken» opp fra Trondheimsveien ved Lunden og ble drevet på «gamlemåten» til de måtte legge ned i 1995 og Gartnerløkka boligsameie senere ble etablert. Eierfamiliens hus Åsly står imidlertid fortsatt. Fotografiet til venstre viser Magnhild Aslaksen og det gammeldage interiøret. Til høyre ses

Aslaksens gartneri og Åsly

Linderud gamle skole

gartneriet slik i 1984. Bildene finnes i Groruddalen historielags bildedatabase.

Linderud gamle skole

Linderud gamle skole som godseier Mathiesen overlot til Aker kommune da loven om fastskoler kom i 1860. Da skolen ble nedlagt i 1901, ble den brukt som personalboliger for ansatte på Linderudgodset. Her lå også plassen Sandbakken under Linderud. Både plassen og skoletunet ble revet i 1971/72. Fotografiet finnes i Groruddalen historielags bildedatabase.

Turgåerne under rasten på Sandbakken. Tor Paulsen fortalte og viste fotografier fra området og den gamle Linderud skole, der han vokste opp. Foto: Anne Fikkan

Tonsenhagen: Militærleir og ungdomsklubb

Under andre verdenskrig hadde tyskerne

Tonsenhagen: Militærleir og ungdomsklubb.

Turdeltakerne benyttet rasten på Tonsenhagen til spørsmål og meningsutveksling.

en avstengt militærleir på Tonsenhagen nord for Sandbakken. Tyskernes leiområde omfattet store deler av Kolås og helt ned til Bekkedalen.

I Rødbergveien 59, på Sandbakken, bygde tyskerne en offisersbolig, et brunt tømmerhus som fortsatt ligger ved bussholdeplassen på Tonsenhagen. Det ses i bakgrunnen på bildet. Huset foran på bildet ble bygget av materialer fra den tyske militærleiren. Det tjente som menighetshus før Tonsen kirke ble bygget, og deretter som ungdomshuset "Tuffen".

Bekkedalen

Bekkedalen mellom badebammen på Tonsenhagen og Tronfdheimsveien har verneverdig edelløvskog. I alt er det registrert 112 ulike plante- og treslag. Foto: Anne Fikkan.

Bekkedalen.

Bjerke: Bidrag til byutvikling

En interessert forsamling på nærmere 60 personer var møtt frem. Foto: Kari Brun Wisløff.

Venneforeningen til Deichman Bjerke og Historielaget arrangerte en lokalhistorisk kåseriaften 25. septemer med de tre foredragholderne Tor Paulsen, Håvard Pedersen og Anne Fikkan. Oppmøtet var som alltid godt og forsamlingen fikk høre tre ulike historier om hvordan lokale krefter har bidratt til bygninger og virksomhet i hovedstaden.

Av Kari Brun Wisløff

Tor Paulsen fortalte om Akers største leverandør av grorudgranitt på 1800-tallet, Ole Martin Borrebækken (1819-1894) og hans omfattende virksomhet. Han startet som skysskar og endte som steinbryterkonge. Han samarbeidet nært med Mathiesenfamilien på Linderudgodset og ble en viktig og vel ansett arbeidsgiver i området.

Borrebækken forpaktet Linderudbrøttet, som på 1800-tallet var det største bruddet

i Aker. Derfra ble det levert store mengder grunnmur- og sokkelstein til mange offentlige bygninger og de mange bygårdene som reiste seg på slutten av 1800-tallet. I tillegg leverte han en rekke sokler til statuer og monumenter, blant dem Wergeland-statuen og Karl Johan-monumentet foran Slottet. På det meste kunne han ha femti arbeidere i steinbruddet og hundre kjørekarer fraktet stein til Kristiania.

Blant de mest kjente leveransene er stein til Aulabygget, Oscarshall, Nasjonalgalleriet, Stortinget, Youngstorgets basar, Trefoldighetskirken og Hjula veveri. Borrebækken var også kjent som en historieforteller av rang, og statsråd Mathiesen omtalte ham som «verdens største original». Heldigvis er våningshuset på Borrebekken, som han selv satte opp rundt 1850, bevart for ettertida. Og steinen han leverte til alle bygningene i hovedstaden forvirrer ikke så lett.

Ole Martin Borrebækken i sine velmaktsdager. Bildet er trolig tatt på 1850-tallet. Foto: F. Lorentzen/Museene i Akershus.

Inngangspartiet til Universitetets aulabygg består av vakker grorudgranitt levert av Borrebækken i første halvdel av 1840-årene. Foto: Tor Paulsen.

Hele Stortingets sokkeletasje, samt Løvebakkens balustrade med de to løvene og portaler til vinduer og inngangsdører er tilhogget av stein levert av Borrebækken rundt 1864-65. Foto: Tor Paulsen.

Du kan lese mer om Martin Borrebekken og sporene han har satt etter seg i årets utgave av historielagets årbok.

Håvard Pedersen fortalte om steinbrytingen i området ved Årvollåsen og om hvilke spor som fortsatt finnes der etter virksomheten; både fra selve bruddene, emner som ble forlatt og veiene som ble anlagt for å transportere steinen ut, og en viss etterbruk i form av utliggerbosetning, lek og klatring i de nedlagte bruddene. I enden av veien Årvollia starter nå en av de gamle transportveiene for stein og 500 m lenger opp i denne finner du to store steinhjul som i 1909 var bestilt som kvernsteiner til et tresliperi på Gjøvik, men som aldri ble levert – han som bestilte det var gått konkurs.

De store steinhjulene i Årvollåsen vekker undring. Foto: Håvard Pedersen

Barnehager besøker ofte det store steinbruddet "Steinbrettet" innafor Tonsenhagen, og etterlater seg sine spor. Foto: Håvard Pedersen

Håvard startet med å gå tilbake i tid og viste bilder av aktivitet i området helt tilbake til steinalderen og kullgroper fra jernalderen. Senere kom det i gang trekullproduksjon i miles, blant annet til bruk i smelteverk, og en viss gruvedrift.

Etter krigen var blant annet Årvollåsen også hjem for mange uteliggere som hadde satt opp enkle plankehytter i noen av de forlatte steinbruddene. Årsaken var stor boligmangel, men også manglende tilbud til dem som ikke fant seg til rette i samfunnet.. Myndighetene bestemte seg for å «rydde opp» og brant ned nesten alle hyttene våren 1964.

I dag så er de mange kulturminnene vi

*Dette er et fotografi fra mai 1955. Vi flyr over nord-
over fra Økern. Gamlehjemmet er under oppføring.
Driftsbygningen i vinkel overlevde brannen i 1932.
Økernveien går på skrå gjennom bildet. Mørtelverket lå
ved gårdsveien mellom Økern og Refstad omtrent der
Økern Torgvei 9 er i dag.*

*Noen av de største bruddene egner seg for
rappellering. Foto: Håvard Pedersen*

*Fotografiet fra 1967 viser det staselige våningshuset
på Mellom-Hovin gård og Standard telefon- og
kabelfabrikk til høyre med teglverket øverst til venstre.
Ulvenveien ses nederst i venstre hjørne og Østre Aker
vei skrår seg oppover. Bildet finnes i historielagets
billedatabase.*

*Nestleder i Venneforeningen, Torstein Winger,
takket de tre foredragsholderne for innsatsen.
Foto: Kari Brun Wisløff.*

finner i våre nærrområder spennende og lærerike opplevelser også for våre barn.

Anne Fikkan fortalte om mørtel- og mursteinsproduksjonen i området. Aker teglverk lå på Økern, langs det som ble T-banetrasé opp mot Risløkka. Det var det siste teglverket i vårt område - nedlagt i 1974. Det ble produsert murstein og drensør. Ubrent leire ble solgt som stublofleire og knust avfall gikk til tennisbaner. På det meste ble det

produsert 160.000 murstein i året. Kristiania mørtelverk ble startet på Bestum i 1898, men kapasiteten her ble raskt for liten. I 1905 etablerte man seg på Økern og drev både Økern og Refstad sandtak, som lå inntil hverandre.

Mørtelverket gikk for fullt til ut på 1950-tallet. Da var det ikke mer sand igjen.

Historien om Schøiens Kolonial:

Kjøpmannsvirksomhet gjennom nesten sytti år i Linderudgrenda

Oversiktsbilde fra 1899 med Spærnstua i forgrunnen og Linderud gård i bakgrunnen.
Foto: Oslobilder.no/Oslo Museum.

Av Tor Paulsen

Linderudgrenda på slutten av 1800-tallet

I Linderudgrenda fantes ingen landhandel før helt mot slutten av 1800-tallet. Østre Aker var ei utpreget jordbruksbygd og gårdene var i stor grad selvforsynte med basismat. Rundt 1870 fikk Trondheimsveien ny trasé fra Bjerke til Lunden og veistan-darden ble bedre. Nå slapp man den bratte og humpete veien forbi Borrebekken.

Spærnstua tilhørte Linderud gård og det samme var tilfelle med plassen som tidligere på midten av 1800-tallet ble kalt Smedstuplads. På den tida fantes tre plasser med «smed» i navnet. Vis-a-vis Linderudbakken, eller bare Bakken, lå Smedplads. Denne plassen vet vi svært lite om og på kart fra slutten av 1800-tallet er den forsvunnet. Smedstuplads lå høyere opp i skråningen, men nedenfor Spærnstua. Denne plassen er inntegnet på kart

Kart fra 1854 som viser beliggenheten til Smedplads, Smedstuplads, Spærnstua og Smestuløkken.

Fotografi fra 1899 som viser tidligere Smedstuplads med smie og våningshus. På nedsiden av smia står en nyere bygning som fikk navnet Linderudhaugen. I bakgrunnen ses Lunden gård.
Foto: Oslobilder.no/Oslo Museum.

Fotografi fra 1899 med plassen Løvli i forgrunnen og Borrebekk gård nede i dumpa hvor vi også ser traseen til den gamle Trondheimsveien.

Foto: Oslobilder.no/Oslo Museum.

fra 1806 under navnet Smeden, så den kan være fra 1700-tallet. Den tredje plasseren med «smed» i navnet er Smestuløkken som lå på oversiden av Trondheimsveien i området der Fjeldheim (også populært kalt Guristua) senere ble oppført på Linderuds eiendom.

En utfordring for lokalhistorikere er at mange plasser i årenes løp skifter navn. Derfor er det ofte ganske tidkrevende å finne ut av det, og man må basere seg på kryss-referanser for å identifisere et sted med sikkerhet. Et eksempel på navnebytte er at gamle Smedstuplads skiftet navn til Linderudhaugen, og at Linderudhaugen på et senere tidspunkt omfattet hele tre bolighus, hvor Spærnstua var et av dem.

Løvli lå på oversiden av den nye Trondheimsveien ved Lunden og må ha blitt bygget rundt midten av 1890-tallet. I folketellingen i 1891 står ikke Løvli oppført i oversikten over beboelseshus, kun Linderudhaugen I og II, så bygningen må ha blitt oppført etter det. I 1897 ble Løvli landhandleri da Carl Johan Løvstad fra Hakadal startet opp handelsvirksomhet der.

I likhet med Linderudhaugen I og II, lå også Løvli under Linderud, men eiendommene hadde opprinnelig tilhørt Tonsen gård, derav eiendommens gnr/bnr. 85/2. Godseier Mathiesen bygde plassen Løvli for å skaffe husrom til sine ansatte, og vi vet at kjøp-

Faksimile fra Norsk Kundgjørelsestidende 5. november 1897.

mann Løvstad bare leide leilighet til seg og sin familie.

Fra Hadeland til Østre Aker

Hans Christian Schøien var født på Jevnaker i Hadeland i 1869 og kom til Østre Aker i 1889, tjuve år gammel. Han fikk seg jobb som hjulmaker, sannsynligvis på Linderud, men hvor han bodde de første årene er ukjent. Han giftet seg i mai 1897 med Ingeborg Andersen, også hun fra Jevnaker. Linderudhaugen oppgis da som deres bosted. Men da deres førstefødte Gunhild ble døpt i mai 1898 var Løvlie deres bopel. Folketellingen i 1900 forteller oss at Hans Christian med familie bor på Løvli og han står oppført både som hjulmaker og forpakter, altså eier han ikke Løvli på dette tidspunktet. Landhandler Løvstad leier rom i huset til seg og sin familie og i tillegg bor Hans Christians yngre bror Karl Thorvald Schøien (født 1874) der. Han står oppført som ugift hjulmakersvenn. Da Carl Løvstad bestemte seg for å flytte til Nittedal og åpne landhandleri der i 1901, så Hans Christian sitt snitt til å overta virksomheten. Dermed la han hjulmaker-virksomheten på hylla. Han startet en oppgradering av Løvli og engasjerte seg i bygdas ve og vel. Han skulle på mange måter bli en sentral drivkraft i Østre Aker, for han var opptatt av å gjøre området til et bedre sted å bo. Han var også pådriver for å etablere Linderud og omegn vel, som i flere saker la press på kommunen for blant annet gjaldt å få

gjennomført veiutbygging og etablering av vann, kloakk og elektrisitet på begynnelsen av 1900-tallet. Han ivret også for skolesaken og etablerte søndagsskole for barn i distriktet.

Utvidelse av virksomheten

Som forpakter av Løvli bestemte Hans Schøien seg for å utvide virksomheten. Det må ha skjedd på begynnelsen av 1900-tallet. Hovedhusets fasade ble malt og uthuset som opprinnelig var stall ble utvidet. Det ble også satt opp ny pakkbod nedenfor hovedbygningen, trolig i tilknytning til kjøpmannsvirksomheten. I tillegg inngikk et hjulmakerverksted i bygningsmassen. 30. januar 1900 ba Hans om branntakstforretning. Av en eller annen grunn var ikke den avholdt tidligere.

I 1912-13 ble handelsvirksomheten utvidet ved at Schøien bygde ny butikk nærmere Trondheimsveien og dermed fikk han plass til større varesortiment og tilgjengeligheten ble bedre. I 1921 kjøpte Schøien eiendommen av statsråd Mathiesen. I 1923 fikk butikken egen kjøttavdeling. Den var nå blitt et populært møtested for folk i bygda. Der kunne man treffe kjente og slå av en prat, så Løvli fungerte på mange måter som bygdas «vannpost». Siste nytt om folk og fe ble utvekslet, for ikke å glemme alle sorters sladder, rykter og skandaler, noen ganger formidlet med lavmælt stemme, an-

dre ganger høylytt slik at andre skulle høre det. Med andre ord, butikken fungerte som den tidens sosiale delingsplattform gjennom muntlig overlevering. For både unge og gamle var det viktig å stikke innom, for man visste jo aldri hvem og hva som kunne dukke opp.

En familiebedrift

Butikkvirksomheten var i hovedsak et familieanliggende, for flere i Schøien-familien var involvert. Det var behov for betjening, håndtering av varelager, henting av varer og utkjøring. I de to første tiårene foregikk henting og levering med hest og vogn og en kjørekar var ansatt for å besørge det. Kundekretsen ble større, for på begynnelsen av 1900-tallet var det langt til neste landhandel, så det var ofte behov for utkjøring av varer til kunder som bodde et stykke unna. Varehenting og levering ble revolusjonert da Schøien på 1920-tallet investerte i en Ford med lasteplan. Den vakte oppsikt i nabolaget, for hestetransport hadde nå fått en sterk konkurrent. Dermed hadde automobilen fått innpass i Linderudgrenda. Linderud gård var selvfølgelig også tidlig ute med å skaffe seg kjøredoning, for de hadde behov for å frakte ferskmelk til sine kunder i Aker og Kristiania.

Etter å ha vært handelsmann i tretti år, overlot Hans Christian i 1930den daglige driften til sin sønn Arthur, og butikken fikk

Postkort som viser Løvli etter utvidelsen i 1907 med pakkbod, hovedbygning og utvidet uthus. Hjulmakerverkstedet ligger bak hovedbygningen. Foto: Utlånt av Thor Schøien/Groruddalen Historielags bildebase.

Butikken på 1920-tallet. På skiltet står det «H Chr Schøien – Kolonial Kjøtt Fedevare». Utenfor står pedal-Ford'en. En ny epoke var innledet. Foto utlånt av Thor Schøien/Groruddalen Historielags bildebase.

nå navnet A. Schøiens Kolonial. I tillegg til vanlige kolonialvarer, tilbød butikken også salg av koks og ved. En stor kunde var naturlig nok Linderud gård, for der var det stadig behov for større leveranser til godsets rikholdige kjøkkenlager, for det gikk med mye mat til mange små og store gjestebudsom ble holdt der.

Okkupasjonsår og etterkrigstid

Under krigen fikk kolonialen føling med okkupasjonsmaktens nærvær, for det var stor militær aktivitet i området. I Spælabbakken var det stadig trafikk av militære kjøretøy, for adkomsten til øvre Kranich-leir ovenfor Sandbakken gikk der. På Lunden gård var fire tyske offiserer innlosjert og bolighuset til Jens Johansen, han som drev Linne-ru Bensinstasjon & Cigarforretning, ble rekvirert som kaserne for tyske soldater. På Linderud gård bodde også tyske soldater i diverse uthus for å vokte krigsfly som brukte Linderudsletta som reserveflyplass om natta, og nedre Kranich-leir strakte seg fra området rundt Tonsenhagen senter og ned til Brobekk. Tyskernes nærvær betydde nok at kolonialen fikk ekstra kunder de tre årene de var i området. Som eier av Løvli, ble Hans Christian spurt av tyske offiserer om å få disponere parkeringsplasser på hans eiendom, men han svarte bestemt nei til det og underlig nok ble avslaget akseptert.

Tysk militærfly tar av fra Linderudsletta. Foto: Knut Paulsen/Groruddalen Historielags bildebase.

Etter krigen var det nye tider og optimismen rådet. Nye butikkbetjenter ble ansatt og en av dem var Maryon. Hun var kommet fra Sande i Vestfold for å få seg jobb. Noen år senere skulle hun bli min tante, siden hun i 1950 giftet seg med Knut, min fars yngre bror. Han hadde jobbet for Schøien i flere år med utkjøring av varer til kunder. Hun var blitt kjent med ham fordi han og vennegjengen titt og ofte møttes utenfor kolonialen. I 1946 fikk min mor jobb på kjøkkenet på Linderud gård og det varte ikke lenge før enda en romanse var på gang da min far oppdaget Solør-jenta på gården, hvor også hans far jobbet.

Barndomsminner

Min egen befattning med Schøiens Kolonial begynte egentlig så snart jeg kunne traske ned til butikken sammen med min mor, så det må ha vært fra 1952. Kolonialen forble egentlig et landhandleri gjennom hele sin levetid, for her var det ikke bare matvarer i hyllene og på bakrommet, men også diverse andre varer som folk hadde bruk i det daglige. Det var over-disk-salg som gjaldt, med hyggelig betjening man alltid kunne slå av en prat med, for det var det tid til, selv om det kunne bli litt kjedelig for oss smårollinger. Et duftrelatert minne var eimen av nymalt kaffe som ble kvernet inne i butikklokalet. Selv for meg som guttunge var det en liflig lukt som pirret luktesansen. Kanskje var denne duftopplevelsen det som fikk meg til å prøvesmake kaffe allerede som femåring? Det var den dagen jeg var med snekker Skaaren som «håndlanger» og følte meg som riktig voksen kar. Derfor kunne jeg ikke si nei til tilbudet om en kopp kaffe til en brødblings med brunost.

Når vi kom inn i butikklokalet, sto disken rett framfor oss, og der lå alltid den store og velbrukte boka der kundenes handel ble notert hvis de ønsket å kjøpe på krita, for det var vanlig den gangen. Kunder man kjente, stolte man på. På høyre side

Schøiens Kolonial på slutten av 1950-tallet. Foto: Art-hur Schøien/Groruddalen Historielags bildebase.

var det et stort tappeapparat for påfyll av parafin, for mange trengte det den gangen. Rett innenfor inngangsdøra var det i mange år plassert en stol, men den var ikke for hvem som helst. Den var reservert for gamle Emma som på sine eldre dager var blitt dårlig til beins. Hun stakk alltid innom butikken etter arbeidstid. Hun var vår blide nabo oppe på skoletunet, der hun hadde bodd siden 1916 etter å ha flyttet fra Veitvetplassen med sin mor. Som barn var jeg mektig imponert over hennes kritthvite hår. Da jeg ble kjent med henne på begynnelsen av 1950-tallet, hadde hun pensjonert seg fra jobben som gårdsarbeider på Linderud, en jobb hun hadde hatt i over seksti år. Siden det var begrenset hva hun klarte å bære med seg opp den bratte Spælabakken, fikk hun ofte matvarer levert på døra. Da var det kjøpmannens sønn Thor Schøien som fraktet varene med den blåmalte lastebilen av merket Opel Blitz. Når han banket på døra til Emmas kvistleilighet i Håndarbeidshuset, ble han alltid invitert på kaffe. Daglig ble ferske bakevarer levert fra bakeri på Grorud og grønnsaker og kjøttvarer ble hentet fra leverandører på Økern og Grønland. Det var alltid herlig å kjenne duften av nybakte boller inne i butikken, og hvis min søster og jeg maste nok, ble det kanskje en rosinsbolle å nyte på vei hjem. En sjelden gang vanket kandissukker pent innpakket i brunt papir, men godteri var i det store og hele

kun forbeholdt Lørdagsbarnetimen. Da satt min søster og jeg tett inn til radioen og nøt en liten melkesjokolade og en Solo-flaske på deling.

Annerledes kunder

I tillegg til kunder fra nærområdet som regelmessig var innom butikken, hadde det etter krigen også dukket en nyog ganske annerledes kundegruppe. Det var uteliggeresom hadde slått seg ned i Årvoll-, Tonsen- og Linderudskogen i sine små, selvbygde plankehytter.

Av ulike årsaker hadde de falt utenfor samfunnet. Flere av dem var krigsseilere som hadde returnert til Norge etter å ha seilt i utenriksfart gjennom hele krigen. De fleste av dem var ugifte og da stilte de bakerst i boligkøen. Mange hadde ikke familie i sin nærhet og heller ikke fast jobb. Bolignøden var akutt etter krigen og sosialomsorgen var nærmest fraværende den gangen. I stedet for å bo på gata eller finne seg et krypinn i havneområdene, foretrakk mange stillheten ute i skogen, for der fikk de stort sett være i fred. Mange hadde strøjobber og noen hadde kanskje en liten pensjon. Siden de bodde i nærområdet, var det naturlig for dem å dra til Schøien for å handle og der ble de behandlet med respekt. I sin velbrukte ryggsekk fylte de opp det de trengte for å overleve. Arthur Schøien fikk

En typisk plankehytte i Årvollskogen. Foto: Harald M. Nygaard/Groruddalen Historielags bildebase.

ordnet en felles postkasse til uteliggerne på utsiden av butikkveggen, dermed hadde de en postadresse og kunne motta brev fra familie, venner og det offentlige.

Nye tider

1950-årene ble innledningen til det moderne Oslo. Jordbruksarealer var etter sammenslåingen med Aker i 1948 blitt attraktive med tanke på utbygging til boligformål. Det var et folkekrav at politikerne måtte handle raskt, for det hastet med å skaffe boliger. De aller første boligprosjektene i Groruddalen kom i gang allerede i 1947, men den største utbyggingen skjedde i perioden 1953-1960. Begrepet drabantby ble et nytt ord i norsk vokabular. Da utbyggingen på Årvoll, Tonsenhagen, Linderudsletta og Økernbråten kom i gang rundt midten av 1950-tallet, startet «gullalderen» for Schøiens Kolonial. De mange arbeiderne og håndverkerne trengte mat og drikke og kolonialens omsetning økte betraktelig. Store mengder varer ble levert til byggeplassene. En av de mer spesielle «byggerne» på Tonsenhagen var det italienske paret som i 1954-55 hadde slått seg ned der for å bygge sin egen motorskøyte. Thor Schøien var stadig innom deres lille krypinn på 5-6 kvadratmeter med matvarer. Etter hvert som folk flyttet inn i sine nye leiligheter, ble kundegrunnlaget dramatisk utvidet. Over en periode på noen år var det derfor rekordomsetning i butikken. Men så skjedde det endringer, for moderne nærbutikker dukket opp både på Årvoll, Tonsenhagen, Linderudsletta og Økernbråten. Dermed fikk tradisjonsrike Schøiens Kolonial hard konkurranse. Butikker med salg over disk ble avleggs så snart moderne selvbetjeningsbutikker ble introdusert. Dessuten skjedde en stor endring i forbindelse med at restriksjoner på salg av bil til privatkunder ble opphevet i 1960, noe som medførte at vanlige folk fikk større aksjonsradius fordi de kunne kjøre til butikken. Dermed startet en ny epoke ved

EPA varehus på Linderud.
Foto: Oslobilder.no/OMU/OB.R12621a.

etablering av butikkssentre i de aller fleste drabantbyer. Veitvetsentret var et tidlig eksempel på det, og snart fulgte Årvoll senter, Tonsenhagen senter og Brobekk senter etter. Dermed var eksistensgrunnlaget til Schøiens Kolonial sterkt truet allerede på begynnelsen av 1960-tallet. EPA varehus på Linderud skulle faktisk få æren av å bli Norges første bilbaserte kjøpesenter i 1967. Den moderne tida var definitivt kommet til Linderudgrenda.

Siste kapittel

Med en by i sterk utvikling, var Østre Aker totalt forvandlet. Jordbruksarealene var blitt til nye bydeler hvor asfalt og betong rådet grunnen. Selv flyttet jeg i 1956 med min familie fra Linderud til ny blokkleilighet på Tonsenjordet, så også vi var plutselig blitt moderne drabantbybeboere. På begynnelsen av 1960-tallet skulle siste kapittel avsluttes for to ulike virksomheter i vårt nærrområde, og de var i tillegg to parter som på mange måter hadde hatt gjensidig glede av hverandre gjennom en årrekke. Det var derfor virkelig skjebnens ironi at begge skulle opphøre i 1964. Dette året bestemte nemlig Oslo kommune seg for å brenne ned alle uteliggerhyttene etter et øksedrap i Årvollskogen et par år tidligere. Omtrent samtidig med at dette skjedde, ble bygningen som hadde huset Schøiens Kolonial revet. Den måtte vike for Trondheimsveiens utvidelse til fire kjørefelt. Eller

Kontrollert nedbrenning av uteliggerhyttene.
Foto: Oslobilder.no/Oslo Museum.

Kolonialen står for fall. Foto: Harald M. Nygaard /
Goruddalen Historielags bildebase.

sagt på en annen måte: Drabantbyen på Tonsenhagen ble renset for «løse elementer» samtidig som det gamle landhandleriet ble ofret for å gi bedre flyt i trafikken. Den moderne tida krevde med andre ord sitt, eller sagt på en annen måte, alt har sin tilmålte tid her i livet.

Kildehenvisninger:

- «Schøiens Kolonialforretning 1896-1964» av Gro Hoddevik. Goruddalen Historielags årbok 2000.
- «Ubudne hyttgjester i Årvollåsen» av Gro Hoddevik. Goruddalen Historielags årbok 1989-90.
- «Linderud og omegn vel 75 år 23. november 1889». Goruddalen Historielags årbok 1989-90.
- «Linderuds Moder Jord: Emma Olsen Weitvedt» av Tor Paulsen. Goruddalen Historielags årbok 2020
- «Uteliggere i min barndoms verden», av Håvard Pedersen. Goruddalen Historielags årbok 2013.
- Statens kartverk: Kart over Aker utgitt i 1854.
- Norsk Kundgjørelsestidende 5. november 1897.
- Norsk Kundgjørelsestidende 18. november 1901.
- Digitalarkivet: Folketellinger 1891, 1900, 1910 og 1920.
- Digitalarkivet: Østre Aker prestekontor. Vielser 1897 og dåp 1898.
- Digitalarkivet: Branntakstprotokoll 1895-1910 for Aker.
- «Oslo under krigen», av Øyvind Reisegg. Utgitt 2016 av Pegasus forlag.
- Muntlige opplysninger fra Thor Schøien.

Husk å melde adresseforandring ved flytting!

Vi får ofte medlemsblader i retur fordi gammel adresse er ukjent for posten.

Endring gjøres enkelt ved å sende en e-post til post@grohi.no

Spiller du med Norsk Tipping og ønsker du å støtte oss med grasrotandelen din?

Da kan du sende en SMS til nr **60000** med teksten:

Grasrotandelen 989556924, Tusen takk!

Under lysvandringen 9. oktober 2025 stilte Groruddalen historielag som vanlig sterkt i Alnaparken, med varm suppe, quiz og engasjement for lokal historie. Arrangementet har blitt en fast tradisjon, og også i år var det mange som tok turen innom.

Av Thomas Wriggelsworth

Hundrevis av vandrere lot seg lokke av lysene i mørket og duften av Haralds betasuppe. For mange ble stoppet ved historielagets post et naturlig avbrekk på turen – et sted å varme hendene, ta en prat og bli litt klokere på nærmiljøet sitt. Den tradisjonelle quizen skapte som alltid engasjement. Oppgaven var å kjenne igjen én historisk plass i hver av de fire bydelene i Groruddalen: Alna, Bjerke, Grorud og Stovner.

For noen var spørsmålene krevende. For andre gikk det lettere. Men uansett nivå, var resultatet det samme: de fleste gikk videre med litt mer nysgjerrighet for dalen vår? Dette er jo historielagets viktigste oppgave – å gjøre lokalhistorien tilgjengelig, relevant og levende for flere.

Lysvandringen er nettopp en særlig god anledning for historielaget til å møte publikum. Slike kvelder senker terskelen for samtale. Folk stopper opp. De stiller spørsmål. De deler egne minner. Noen forteller om oppvekst i området, andre om besteforeldre som jobbet på gårdene eller i industrien langs Alnaelva.

Med lys i mørket og varm suppe i koppen ble altså også årets lysvandring en kveld der mange fikk oppleve Groruddalen på en ny måte – litt rikere på kunnskap, litt tettere på historien.

*Løsning: Bilde 1: Kvemhjul på Furuset (ved Best Drive).
Bilde 2: Steinhoggemuseet i Grorudveien 3.
Bilde 3: Kate Favrillongen i Bjerkedalen park.
Bilde 4: Den gamle politistasjonen på Stovner.
Foto: Harald Olsen*

Vet du hvorfor det er to stabbur på Nordtvet gård?

Postkort av Nedre Grorud gård på 1930-tallet. Stabburet ses overst til høyre. Fotografiet finnes i historielagets bildebase.

Av Dan Brovold

Svaret er at det eldste stabburet – der historielaget i dag holder hus – egentlig ikke hører hjemme der, men ble flyttet dit etter en dramatisk redningsaksjon. Det er Groruddalens eldste stående bygning.

Opprinnelig sto det laftede tømmerhuset fra 1780-tallet med det særegne klokke-tårnet på Nedre Grorud gård, men holdt på å bukke under for forfall og rivetrang.

Nedre Grorud gård kalles i dag «preste-gården» og ligger i Rasmusbakken 6. Den var i sin tid en praktgård med store drifts-bygninger. Hovedbygningen var i empire-stil og i to etasjer, trolig bygd midt på

1800-tallet. En imponerende hage lå – og ligger fortsatt - i terrasser ned mot Alnaelven.

Det var elven med sine fossefall som gjorde gården attraktiv. De ga opphav til en mølle med kvern og fire sagbruk med rett til å eksportere tømmer. Flere velstående personer eide gården uten å bo der selv. En av dem var godseier Mathiesen på Linderud. Men i 1883 kjøpte fabrikkier Carl Oscar Rasmussen på Grorud Klædefabrik gården og vannfallene og ble bofast. Det var en standsmessig bolig og hage som sømmet seg for en fabrikkdirektør med utstrakt selskapelighet.

Staten kjøpte eiendommen i 1924 som prestegård. Jorden ble forpaktet bort. Det

De to stabburene på Nordtvet gård fotografert av Anne Fikkan i desember 2025. Gårdens «eget» stabbur er ikke like gammelt som «innflytteren», men sto der i 1856 da gården ble branntaksert.

staselige våningshuset brant i 1944 mens tyskerne hadde overtatt bygningen. En mer beskjeden prestebolig ble senere reist på den gamle grunnmuren. Driftsbygningene overlevde brannen, men ble ikke vedlikeholdt. I 1968 var de så forfalne at de ble revet. Men stabburet sto igjen.

Allerede i 1963 hadde byantikvaren fått melding om at stabburet var ønsket revet. Oslo kommunale leiegårder, kirkevergen, menigheten, sognepresten og byplansjefen sto bak forslaget om rivning. Byantikvaren hindret dette, men hadde ikke penger til vedlikehold.

Det laftede tømmerhuset sto imot tidens tann enda en stund, men med den motvillige eieren – staten – var det bare et tidsspørsmål før det ville gå tapt.

Redningen ble at folk i nærmiljøet engasjerte seg. Det ble satt i gang en aksjon der fire kunstnere tegnet kulturminner fra dalen og solgte dem inntekt for bevaring og restaurering av stabburet. I 1992 ble det nedsatt en stabburskomite. Historielaget ønsket at stabburet skulle flyttes til Nordtvedt gård, som kommunen eide. Grorud bydelsutvalg og Nordtvedt gårds venner støttet forslaget og byantikvaren sa seg enig.

De innsamlede midlene hadde blitt til 100.000 kroner og byantikvaren bevilget 45.000.

Arbeidet med å flytte stabburet startet på Nedre Grorud gård med å merke hver eneste stakk før den ble tatt ned. Dette var tidkrevende og måtte utføres med den største nøyaktighet. Da stabburet var demontert, ble det transportert til Nordtvet. I forbindelse med oppsetningen måtte råttent trevirke byttes ut og lages på nytt.

Det var arbeidsledige som utførte arbeidet med restaureringen av stabburet. Et samarbeid mellom Grorud bydel og Arbeidskontoret på Veitvet ble etablert og gjennom ordningen Arbeid for trygd ble arbeidsledige tømrere og andre med bygningsmessig erfaring tilbudt å være med på redningsaksjonen for stabburet. Ordningen innebar også at bydelen fikk overført driftsmidler som dekket mye av utgiftene til drift og nødvendig materiell.

Takket være ildsjeler, kompetente arbeidsledige og velvillighet hos byantikvar og bydel ble Groruddalens eldste bygning reddet og gjort til base for historielaget.

Les mer i historielagets årbøker for 2001 og 2017.

29. oktober ble årboken for 2025 – den 28. i rekken – presentert for et entusiastisk publikum.

Ny årbok lansert

Årboken spenner som alltid vidt med ti sine forfattere og tolv artikler. Du kan lese om et mangfold av aktiviteter på Høybråten; om den gamle kinoen på Folkvang, om bedehuset og om skolehagen samt en soldathistorie fra en Høybråtengutt.

Her er artikler om en huskonsert på Linderud og om teatergruppen «Dramaqueen»; fortellingen om den sagnomsuste Martin Borrebekks liv og virke; om slemme gutter på Bredtvet; og et intervju med en restaureringsnekker som har satt varige spor etter seg. Vi får

Seks av artikkelforfatterne – Randi Hessenschmidt, Frøydis Cederkvist Stenerud og Anne Fikkan; Nils Terje Lunde, Rolf Edvard Torbo og Dan Brovold – flankert av årboksredaktørene Jan Arne Tangerud og Frithjof Funder.

vite om livet på Fjeldhøi på Fossum og på Kjelsrud gård og får et hjertesukk om tusenårsstedet som ble borte.

To av forfatterne – Rolf Torbo og Anne Fikkan fortalte om henholdsvis «Høibraatens Store Kino Folkvang» og Kjelsrud gård.

To parker på Økern med historiske røtter

16. oktober 2025 fastsatte bydelsutvalget i Bydel Bjerke navnet på den nye parken som skal anlegges på det gamle Økern torg. Prosessen fram dit var grundig og involverte beboere, lokale organisasjoner og organer, Språkrådet, Kartverket og kommunale etater. Historielaget var representert i juryen som behandlet de innkomne forslagene. Resultatet ble Økern torgpark. Med det er den historiske koplingen ivaretatt. På grunn av navnelikhet ble det også bestemt – i samsvar med Historielagets forslag – skal bytte navn til Ragne Mariboers park.

✚ Av Kristian Kaus og Anne Fikkan

Økern torgpark

I en by er det ikke mulig å produsere all mat, klær og de bruksgjenstander man trenger. Torgene har fra gammelt av vært møtesteder for folk fra bygdene som hadde noe å selge til byfolkene. Oslos første torg lå i middelalderbyen, trolig der Bispegaten møter Oslogate i dag. Vi vet at det ble omsatt korn, mel, smør, ost, frukt, bær, fisk og kjøtt her, men også levende dyr som storfe, geiter, griser, høns og gjess. Du kunne også kjøpe huder, skinn, vadmel, mose (datidens «toalettpapir» og tettemiddel i husenes tommervegger), vidjeringer, sopolimer, trekar og enkle redskaper.

Hvert år, ved fastelavnstider, ble det holdt et vintermarked. Det varte i tre dager. Bønder kom fra hele Østlandet med fullstede sleder med talg, smør, huder og vilt, fra Sverige kom folk med stålvarer, blikkenslagervarer og ullvarer. Det årlige vintermarkedet på torget var en fast og stor begivenhet i det første Oslo.

Marked på Stortorvet i 1843. Maleri av Ludvig Wilhelm Theodor Bratz. Maleriet inngår i Oslo Museums byhistoriske samling og finnes på oslobilder.no

Da gamle Oslo brant i 1624 og Christiania ble bygget ved festningen, måtte det også anlegges et nytt torg. Det lå i krysset Rådhusgaten og Øvre slottsgate - der skulpturen av Christian IVs hanske står i dag. To dager i uken, onsdag og lørdag, kunne bønder selge varer på torget. Vintermarkedet i begynnelsen av februar ble også flyttet fra middelalderbyen til det nye torget. Her var det ikke bare handel, men mye moro: kappkjøring med spissleder på Bjørvika, sirkusartister, slangemennesker, damer med helskjegg og sabelslukere.

Torgplassen ble imidlertid allerede fra starten innsnevret fordi den daværende domkirken, Hellig Trefoldigheds kirke (1639 – 1686), opptok en del av plassen, og etter hvert som byen og befolkningen vokste, ble torget for lite.

Et nytt torg, Stortorget, ble anlagt foran den nye domkirken, Vår Frelsers Kirke, og i 1736 ble et nytt engrostorg for landbruksvarer etablert her. Her fikk også den offisielle stadsvekten sin plass. Senere, i 1880, kom statuen av Christian IV.

Økern torg i mai 1959, fotografert fra knausen bak Løren skole og mot Bjerke travbane. Bøndene kom til torget med sine lastebiler og kjøpmennene med sine varebiler. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Bildet finnes på oslobilder.no

Økern torg var et engrostorg, men strøkets husmødre fikk også kjøpt sine poteter og grønnsaker her. Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv og bibliotek. Bildet finnes på oslobilder.no

Vintermarkedet fulgte med fra det gamle torget. Februar var fast markeds måned og arrangementet ble innledet med at det ble ringt fra klokkene i domkirken. Utpå 1800-tallet utviklet det seg slik at skolene ikke hadde undervisning de dagene markedet varte, universitetet hadde ikke forelesninger og Høyesterett stanset forhandlingene for å kunne delta i folkelivet.

Det kom stadig nye produkter og i 1880-årene kom det blomster i tillegg til grønnsaker, frukt og bær. Bøndene og gartnerne benyttet Stortorget som salgsarena flere dager i uken.

På slutten av 1800-tallet ble Stortorget et knutepunkt for trikken, og det kom drosjeholdeplass der. Dette hemmet torghandelen sterkt. I 1912 vedtok derfor bystyret å flytte engrosvirksomheten av frukt og grønt til Nytorget (- det vi dag kaller Youngstorget). Blomstene skulle fortsatt være på Stortorget som dermed ble – og fortsatt er – «Blomstertorget».

Men også det nye torget ble for trangt. Løsningen ble å samle torgvirksomheten på Grønland. Her hadde det vært kvegtorg fra 1860-årene og det var god plass. Fra 1930 var det her bøndene og gartneriene

i vårt område leverte sine varer. Men utviklingen innhentet også dette torget i form av T-banen. Nok en gang måtte man finne et nytt område.

Formannskapet i Oslo kommune besluttet i 1957 at «et område på Økern kan gjøres om til permanent handelsplass for engrosomsetningen av grøntvarer». Kommunen opparbeidet området, og Økern torg, på til sammen over 60 dekar, ble tatt i bruk 1959 og offisielt åpnet av ordfører Rolf Stranger 6. desember dette året.

Kommunen eide grunnen og drev selv utendørstorget fram til 2005. Torget var åpent for trafikk fra kl. 06.00 til kl. 14.00 mandag til fredag, til kl. 11.00 på lørdag.

For å videreutvikle torgvirksomheten dannet torgbrukerne i 1960 et andelslag, AL Økern Torghall, som ble den sentrale enheten til hallbygging og drift. Det ble inngått avtale med Oslo kommune om punktfeste av det arealet hallene opptok med en festetid fram til 2021.

Utbyggingen av haller begynte i 1961 med Grønhallen/ Torghallen. Da omsetningsformene endret seg på 1970/1980-tallet ble det behov for

Økern torg i 2011.

Oslo kommune vedtok i 2023 ny reguleringsplan for det som hadde vært Økern torg. Det blir plass til mange boliger, ny ungdomsskole, barnehager og en flerbrukshall. Og navnet på parken er altså Økern torgpark.

flere haller. I 1982 kom Blomsterhallen, og i 1987 kom Transithallen, Finstad Gård engros, Bama-terminalen og Blomstertransithallen. Til sammen seks haller, 21.200 m² bebygd areal. Det øvrige arealet ble brukt til utendørs torgsalg og trafikkareal. Etter hvert overtok de nye omsetningsformene handelen. Det var ikke lenger behov for torget.

Mathias W. Eckhoff malte Økern hovedgård i 1821. I forgrunnen ses flaten som 138 år senere ble Økern torg. Til høyre ses litt av hagen og alleen – den største delen av hagen lå bak hovedbygningen. Maleriet inngår i Oslo Museums samlinger og finnes på oslobilder.no

Virksomheten på Økern torg ble avviklet i 2018 og tomte ryddet. Dermed var engros torgomsetning av frukt og grønt i Oslo over. Økern torg ble det siste i rekken av slike torg i Oslo.

Ragne Mariboos park

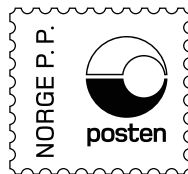
Bydel Bjerke valgte i 2000 parken ved Økern alders- og sykehjem som sitt tusenårssted og benevnte den Økernparken. Navnet har vært i begrenset bruk etter dette. For at det ikke skulle oppstå misforståelser i forbindelse med den nye parken, vedtok Bydel Bjerke at parken nå skal hete Ragne Mariboos park. Økern hovedgård lå der alders- og sykehjemmet ligger i dag. Den var en fornem lystgård fra 1700-tallet.

Ragne Mariboe (1792-1888) var gift med Ludvig Mariboe (1782-1841), som eide Økern hovedgård på 1800-tallet. Barokkhagen som omkranset den staselige hovedbygningen hadde grusganger, lysthus, frukttrær og to dammer. Ludvig Mariboe var en periode en av Norges rikeste forretningsmenn og senere redaktør og stortingsmann. Han ble imidlertid syk og måtte til slutt innlegges på asyl i Danmark, der han døde. I den lange perioden mens Ludvig var syk og så som enke, var det Ragne som styrte den store eiendommen og gårdsdriften på Økern. For å kunne opprettholde sin levestandard, solgte Ragne Mariboe unna jord til små gårdsbruk og boligtomter. Slik kan hun kalles «Risløkkas mor».

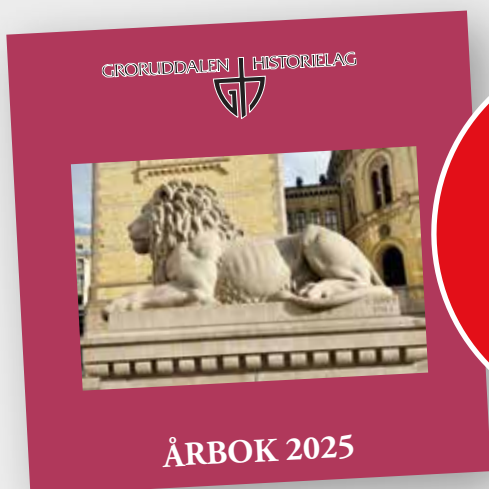

Ragne Mariboe med datteren Ida Dorothea ca 1814. Maleriet av Jens Munch er i familiens eie. Foto: Jannik Lindbæk

Returadresse: Groruddalen Historielag, Postboks 37 Grorud, 0905 OSLO

NÅ KAN DU KJØPE ÅRBOKA!

Kun kr
250,-

Boka bestiller du i vår nettbutikk
grohi.no